

Островська О.А.,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів підприємств
ДВНЗ«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

Соколова О.Б.,

ст.викладач кафедри фінансів підприємств
ДВНЗ«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,

Економічна безпека та місце інноваційних діагностичних продуктів у її забезпеченні

Викладено авторське розуміння сутності фінансової стійкості, економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Обґрунтовано необхідність та напрями удосконалення офіційних методик фінансової діагностики. Визначено місце інноваційної фінансової діагностики у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів підприємництва та держави.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, фінансова стійкість, методика фінансової діагностики, інноваційний діагностичний продукт

В ринкових умовах господарювання зростають вимоги до якісного проведення працівниками фінансових та контролінгових служб фінансової діагностики діяльності підприємств, здійснення оцінки ефективності економічних ризиків, здатності прогнозувати та моделювати основні економічні процеси напрямку руху внутрішніх та зовнішніх грошових потоків суб'єктів, що виступають базою поповнення надходжень до Державного бюджету України. Тому розробка напрямів удосконалення фінансової діагностики вітчизняних підприємств є передумовою своєчасного впровадження на них попереджувальних заходів із забезпечення фінансової стійкості, економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та держави в цілому.

Вагомий внесок у розвиток теоретичних та методичних основ бізнес-діагностики підприємств у цілому та фінансової діагностики, зокрема, зробили такі вітчизняні науковці, як: О.Я.Базилінська, М.Д.Білик, О.О.Гетьман, І.В.Головко, Т.А.Городня, Т.О.Загорна, Г.О.Крамаренко, І.П.Мойсеєнко, О.В.Павловська, Н.М.Притуляк, О.О.Терещенко, О.Є.Чорна, В.М.Шаповал, Г.О.Швиданенко, О.О.Шеремет, Н.П.Шморгун та ін. В працях названих вчених досліджуються теоретичні та практичні засади економічного та фінансового аналізу, зарубіжний досвід діагностики фінансового стану підприємств.

Питання забезпечення та визначення індикаторів економічної безпеки держави висвітлено в працях таких вчених, як О.І.Барановський, Д.Ю.Венцковський, О.С.Власюк, В.М.Геєць, В.Є.Зайцев, А.А.Мещеряков, В.І.Мунтіян, Л.Ф.Новікова, Г.А.Пастернак-Таранущенко, А.І.Сухоруков, Ю.В.Чириченко та ін.

Визначенню змісту, механізму забезпечення, а також проблемам кількісного вимірювання рівня економічної й фінансової безпеки суб'єктів підприємництва присвячено праці: А.А.Беспалько, О.М.Вакульчик, Н.В.Ващенко, В.Ф.Гапоненко, Л.І.Донець, Д.П.Дубицького, А.В.Козаченко, А.Н.Ляшенко, Л.С.Мартюшевої, В.В.Орлової, Л.М.Петренко, Т.Є.Петровської, М.Ю.Погосової, В.П.Пономарьової, Н.І.Трихліб.

Проте вітчизняній науці бракує комплексних досліджень взаємозв'язку практичного використання інструментів антикризового фінансового управління, серед яких вагоме місце займає ефективна фінансова діагностика з використанням інноваційних діагностичних продуктів, із забезпеченням фінансової стійкості підприємств, а також підтриманням необхідного рівня їх фінансової та економічної безпеки.

Тому метою дослідження є обґрунтування необхідності удосконалення та визначення місця офіційних методик фінансової діагностики у забезпеченні економічної безпеки суб'єктів підприємництва та держави у цілому.

Нестабільність зовнішнього середовища, вплив світової фінансової кризи, обмеженість фінансових ресурсів та жорстка конкуренція обумовили суттєве погіршення показників діяльності та зниження економічної безпеки суб'єктів господарювання. Наслідком незадовільного фінансового стану вітчизняних підприємств стало катастрофічне збільшення заборгованості й збитковості, що ставить їх перед загрозою банкрутства, зменшує доходи бюджету, і, зрештою, мінімізує можливості держави щодо виконання своїх функцій. Динаміку фінансових результатів та частку збиткових і прибуткових підприємств України за 2001-2010 рр. наочно відображено на рис.1, рис.2 (побудовано на основі даних Державного комітету статистики України¹)

Відповідно до наведених на рис.1 даних з 2007 року спостерігається щорічне зменшення величини прибутку, який отримали підприємства держави. За результатами 2009 року величина витрат, які отримали підприємства, перевищує суму доходів на 42414,7 млн. грн., що призвело до збитковості вітчизняних підприємств. У 2010 році спостерігається перевищення загальної суми доходів над сумою витрат, проте прибутковість підприємств є набагато нижчою, ніж у 2007 докризовому році.

Дослідження частки збиткових та прибуткових підприємств підтверджує негативну тенденцію з 2007 року: відбувається зниження частки прибуткових підприємств з 67,5 % від загальної кількості підприємств у 2007 році до 60,1% у 2009 році, як наслідок, зростання частки збиткових підприємств з 32,5% до 39,9 % відповідно. У 2010 році кількість

¹ Офіційний сайт Державного комітету статистики України: [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

прибуткових підприємств децю зросла, проте цей показник залишається меншим, ніж у 2007 докризовому році.

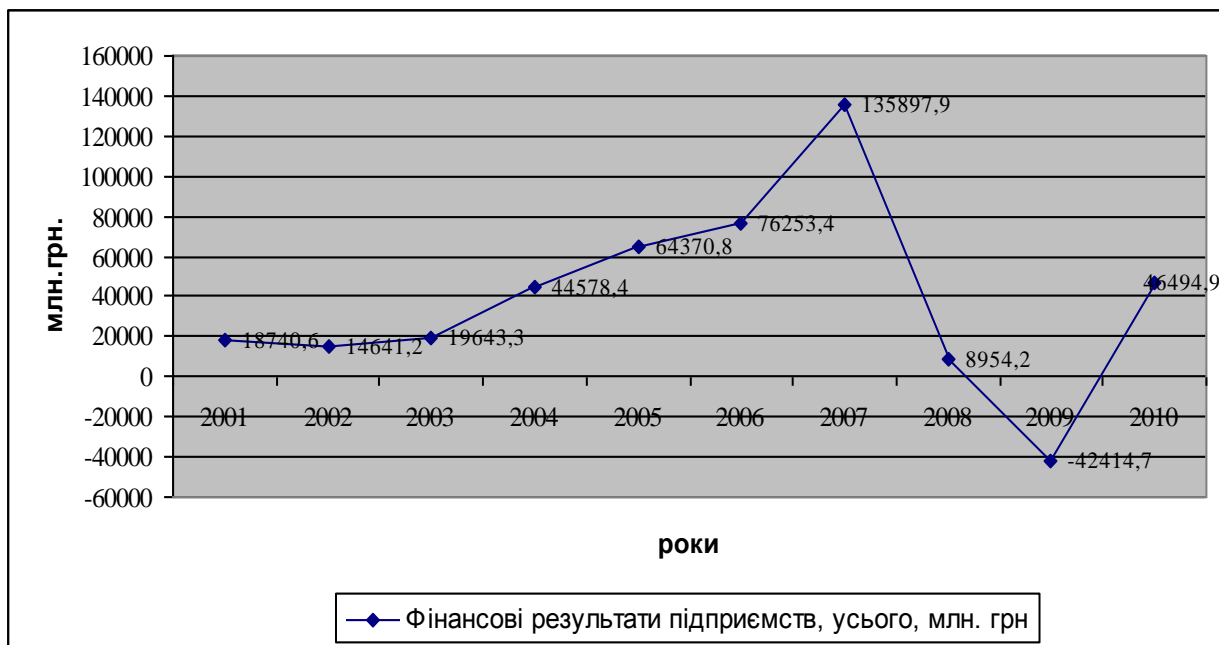

Рис.1. Фінансовий результат від звичайної діяльності підприємств до оподаткування в Україні за 2001-2010 рр, млн.грн.

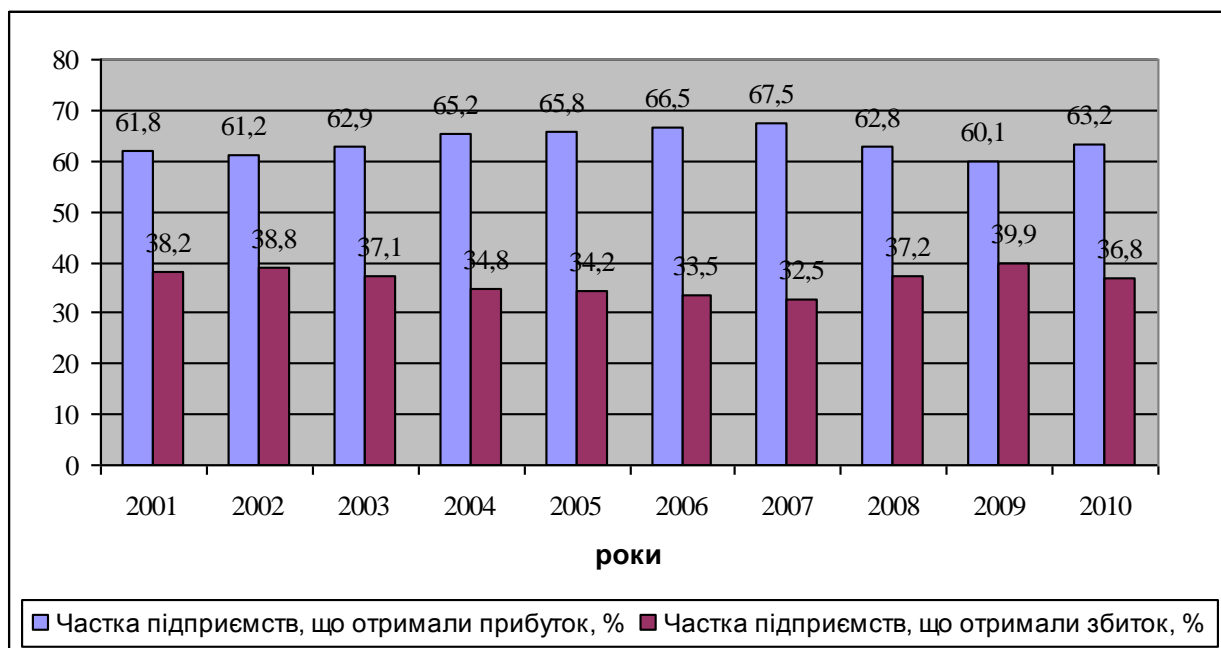

Рис.2. Частка збиткових та прибуткових підприємств України в динаміці за 2001-2010 рр.

Беззаперечним є факт, що причиною негативних тенденцій в діяльності підприємств є як об'єктивні, так і суб'єктивні фактори. Підприємства не можуть попередити та уникнути впливу таких зовнішніх факторів, як розгортання в країні фінансової кризи, зменшення

платоспроможного попиту, валютні коливання тощо, які негативно впливають на діяльність суб'єктів підприємництва, і можуть призвести до банкрутства останніх. В той же час правильні та своєчасні управлінські рішення менеджменту сприяють нівелюванню негативного впливу зовнішніх чинників. При цьому фінансова діагностика відіграє ключову роль в процесі прийняття ефективних фінансових рішень. Саме тому процес впровадження в аналітичну практику інноваційних діагностичних продуктів є досить актуальним для забезпечення економічної й фінансової безпеки вітчизняних підприємств, оскільки негативних наслідків кризи можна було б уникнути завдяки своєчасному впровадженню менеджментом підприємств комплексу заходів, направлених на підтримку їх фінансової стійкості.

Фінансова стійкість підприємства є узагальнюючою якісною характеристикою його здатності забезпечувати процес розширеного відтворення в довгостроковому періоді, незважаючи на вплив негативних зовнішніх та внутрішніх факторів, на основі забезпечення зростання прибутковості при достатніх рівнях платоспроможності та кредитоспроможності.

Серед напрямів державного регулювання забезпечення фінансової стійкості підприємств слід відзначити розробку нормативно-правової бази їх функціонування. Підвищення ефективності державного регулювання в сфері нормативно — правового забезпечення дозволить вчасно виявляти негативні тенденції в діяльності підприємств та реагувати на зміни, які відбуваються в економіці як на макро-, так і на мікрорівні.

На сьогодні системного підходу до оцінювання фінансової стійкості підприємств та факторів впливу на неї в апараті державного управління України не існує. Це зумовлює потребу в розробленні нових інноваційних діагностичних продуктів, а також в удосконаленні чинних методик оцінювання фінансової стійкості підприємств, наслідком чого є використання у вітчизняній аналітичній практиці діагностичних продуктів з ознаками інновацій.

Фінансова стійкість суб'єктів підприємництва є імперативом підтримання економічної та фінансової безпеки як держави, так і самих підприємницьких структур. Економічну безпеку Д.Ю.Венцовський визначає як складну комплексну характеристику державного розвитку, яка включає широке коло аспектів суспільно-економічного існування України².

Офіційно рівень економічної безпеки розраховується за методикою розрахунку рівня економічної безпеки України, що затверджена наказом Міністерства економіки України 2.03.2007р. за № 60. Документ присвячено визначенню економічної безпеки шляхом використання критеріїв й індикаторів, які найбільш повно характеризують явища і тенденції

² Д.Ю.Венцовський. Методика оцінки впливу експортної торгівлі на стан економічної безпеки України / Вісник Академії митної служби, Серія «Економіка», №2 (42), 2009.-С.35-46. - С.36.

в економічній сфері, зокрема, на макрорівні. Методика Мінекономіки визначає економічну безпеку як такий стан національної економіки, який дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольняти потреби особи, сім'ї, суспільства та держави³. До складових економічної безпеки нормативний документ відносить: макроекономічну, фінансову, зовнішньоекономічну, інвестиційну, науково-технологічну, енергетичну, виробничу, демографічну, соціальну, продовольчу безпеку. При цьому фінансовою безпекою названо такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання. Фінансова безпека, на думку розробників документу, містить складові: бюджетна, валютна, грошово-кредитна, боргова, зовнішньоекономічна, інвестиційна, науково-технологічна, енергетична, соціальна, демографічна, продовольча, виробнича та безпека страхового й фондового ринків.

Для країн, що перебувають у зоні системної кризи, до яких доцільно віднести і Україну, О.С.Власюк визначає оптимальною модель забезпечення економічної безпеки, «яка базується на творчому поєднанні ресурсів стабільності, керованості і дозованого економічного ризику в тих сферах господарювання, де можна отримати максимальну соціально-економічну поточну ефективність, а також створити сприятливі умови для перспективних інноваційних процесів»⁴.

Економічна безпека України значною мірою залежить від економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Наведемо своє розуміння сутності вказаних дефініцій.

Економічною безпекою підприємства (ЕБП) доцільно вважати комплексну характеристику спроможності суб'єкта підприємництва протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що визначається комплексом аспектів економічного розвитку, серед яких визначальне місце займають: інноваційний, фінансовий, організаційно-правовий, виробничо-технічний, соціальний, інтелектуальний, інформаційний аспекти.

Фінансовою безпекою суб'єкта підприємництва доцільно вважати такий стан його фінансів, що характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю забезпечити його ефективне функціонування та економічне зростання.

Рівень економічної безпеки суб'єкта підприємництва розраховується за використання офіційних та авторських методик діагностики виробничо-господарської діяльності

³ Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, Наказ Міністерства економіки України 02.03.2007р. № 60: [Електр. ресурс]. – Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738

⁴ Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / Нац. Ін.-т пробл. Міжнар. Безпеки при Раді нац. безпеки і оборони України. – К., 2008. – С.15.

(діагностичних продуктів). Передумовами ефективності офіційних методик визначення рівня економічної безпеки підприємства нами визначено:

- наявність у методиці окрім порядку проведення фінансової діагностики також діагностики виробничо-господарської діяльності;
- наведення у методиці порядку розрахунку комплексу показників на основі чинних форм публічної звітності;
- універсальність методик, під якою ми розуміємо відсутність обмежень щодо їх використання підприємствами окремих форм власності або видів діяльності.

Зрозуміло, що фінансову безпеку визначають саме фінансові аспекти функціонування та розвитку підприємства. Отже, рівень фінансової безпеки доцільно визначати за допомогою методик фінансової діагностики підприємств.

Вважаємо, що інноваційні методики діагностики фінансової та економічної безпеки мають містити саме комплекс показників, які характеризують різні аспекти діяльності підприємства. В економічних дослідженнях останнім часом відбувається пошук одного, найбільш вагомого, з точки зору авторів публікацій, показника фінансової безпеки. Зокрема, в статтях ⁵ та ⁶ автори пропонують використовувати як базовий критерій визначення впливу загроз на економічну безпеку підприємства показник запасу фінансової міцності. Не заперечуючи значущості цього показника, вважаємо за актуальне розробку саме системи показників економічної та фінансової безпеки підприємства.

Серед чинних в Україні офіційних методик діагностики доцільно визначити:

- Методику проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджено наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.1997 р. №81 (далі - Методика №81);
- Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджено Наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 р №14 у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 р. № 1361 (далі - Методичні рекомендації №14);

⁵ О.М.Вакульчик, Д.П.Дубицький. Сутність та класифікація загроз економічній безпеці підприємства / Вісник Академії митної служби., №4 (40), 2008.-С.36-43. – С. 38.

⁶ О.М.Вакульчик, Д.П.Дубицький. Оцінка впливу зовнішньоекономічної діяльності на економічну безпеку підприємства / Вісник Академії митної служби, Серія «Економіка», №1 (41), 2009.-С.22-28.- С.23.

➤ Методику аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 р. №170 (далі - Методика №170);

➤ Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджено наказом Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001р, № 49 /121 (далі - Положення №49/121);

➤ Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування і погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, затверджено наказом Міністерства фінансів України 1.04.2003р. № 247 (далі - Порядок №247).

Методики №81 та №170, а також Методичні Рекомендації № 14 окрім порядку оцінювання фінансового стану містять також послідовність проведення аналізу виробничо-господарської діяльності. Отже, вказані методики доцільно дослідити на предмет можливості їх використання при визначенні рівня економічної безпеки підприємств.

В Методиці №81 формули розрахунку показників наведено на основі використання форм звітності, що склалися до введення в дію Положень (Стандартів) бухгалтерського обліку, що унеможлиблює її використання в сучасній аналітичній практиці. Використання в Методиці №170 в якості джерел інформації для аналізу окрім форм фінансової звітності та податкових декларацій також фінансового плану державних підприємств робить недоцільним її використання підприємствами недержавної форми власності.

Методичні Рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства за результатами проведених досліджень визначені нами як ефективний діагностичний продукт з ознаками інновацій при його використанні в практиці фінансового аналізу, оскільки Рекомендації містять: оптимальну кількість показників, адаптовані до українських реалій нормативні значення більшості коефіцієнтів, порядок розрахунку показників на основі використання чинних форм звітності, послідовність проведення аналізу виробничо-господарської діяльності та фінансового стану підприємства.

У Положенні № 49/121 розроблено єдині нормативні значення для підприємств різних видів економічної діяльності, відсутні сегментація рівнів фінансової стійкості та порядок проведення аналізу виробничо-господарської діяльності.

Спільним для всіх розглянутих методик недоліком є те, що у них відсутній єдиний інтегральний критерій, на підставі якого можна було б формувати однозначний висновок про рівень кризового стану на підприємстві й можливість настання банкрутства, а також недостатнє використання показників грошового потоку, що характеризують ефективність

основної діяльності суб'єкта підприємництва з точки зору генерування грошових потоків, які можна спрямувати на інвестування та погашення заборгованості.

Цих недоліків позбавлені методики, що ґрунтуються на використанні інноваційних підходів до фінансової діагностики, зокрема, методології багатофакторного дискримінантного аналізу. В Україні на офіційному рівні рекомендованою до використання багатофакторною моделлю став Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій, затверджено Наказом Міністерства фінансів України 1 01.04.2003р. № 247 (далі – Порядок №247). Методичною основою оцінки фінансового стану бенефіціара є методологія багатофакторного дискримінантного аналізу, використання якої забезпечує розрахунок інтегрального показника за три останні календарні роки та останній звітний період. Значення інтегрального показника є результатом розв'язку дискримінантної функції, незалежними змінними в якій є окремі коефіцієнти, що характеризують різні параметри фінансового стану бенефіціара.

Інтегральний показник фінансового стану бенефіціара обчислюється з використанням дискримінантних моделей за видами діяльності бенефіціара. Перший варіант цього нормативного документу містив єдину дискримінантну функцію для підприємств усіх видів економічної діяльності. Пізніше у другій редакції методики було викладено вісім Z-функцій для підприємств восьми видів економічної діяльності. У відповідності до Наказу Міністерства фінансів України від 28.11.2009р. до тексту документу Порядку №247 включено додатково багатофакторну дискримінантну модель, розроблену для підприємств, що займаються наданням комунальних послуг з водо- та тепlopостачання, водовідведення. Отже, на сьогодні Порядок №247 містить дев'ять Z-функцій та розмежування п'яти рівнів фінансової стійкості для підприємств дев'яти видів економічної діяльності. Слід зазначити, що перша редакція Порядку №247 містила лише дві характеристики фінансового стану («задовільний» та «незадовільний»), яких для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно підтримання фінансової стійкості та забезпечення економічної безпеки на підприємстві було недостатньо. На сьогодні слід констатувати наявність однакових значень для інтервалів Z_2 (зона невизначеності з позитивною динамікою) та Z_3 (зона невизначеності з негативною динамікою), що ускладнює розробку остаточних висновків про рівень фінансового стану та фінансової безпеки підприємства.

Фінансові коефіцієнти для дискримінантних функцій розраховуються на підставі фінансової звітності бенефіціара за три останні календарні роки та останній звітний період. Саме використання виключно інформації публічної звітності, на нашу думку, є однією з суттєвих переваг даного нормативного акту. Однак, після внесення у 2010 році змін у

П(СБО) 4 «Звіт про рух грошових коштів» практичне використання зазначених у вказаному документі моделей суттєво ускладнилося.

З 2010 року формування всіх показників Звіту про рух грошових коштів відбувається із застосуванням прямого методу, що передбачає використання даних оборотів по рахунках «Каса» та «Рахунки в банку» безпосередньо з регістрів бухгалтерського обліку. До цього в Україні прями метод застосовувався для визначення руху коштів від інвестиційної та фінансової діяльності, а для розрахунку руху грошових засобів у результаті операційної діяльності використовувався непрямий метод, суть якого полягала у трансформації чистого прибутку в суму грошових коштів. При цьому уточнення порядку обчислення показників Порядку №247 з врахуванням використання Форми 3 нового формату не відбулося, і якщо дані щодо чистого руху грошових коштів за видами діяльності є ідентичними до показників звіту старого формату незалежно від обраного методу розрахунку, то проміжні показники стосовно грошового потоку від операційної діяльності у Звіті за новою формою відсутні.

Як наслідок, алгоритм розрахунку коефіцієнтів рентабельності операційного продажу за грошовим потоком та оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_4 та X_7), наведений у Порядку 247, не може бути використаний без попередньої трансформації даних фінансової звітності, що має здійснюватись аналітиком перед проведенням фінансової діагностики. Коефіцієнт рентабельності операційного продажу за грошовим потоком (X_4) показує чистий грошовий потік від операційної діяльності, який припадає на одиницю виручки від реалізації та інших операційних доходів. Згідно чинного Порядку 247 розраховується як відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності (без урахування змін в чистих оборотних активах, а також з урахуванням сплачених відсотків і податку на прибуток) до чистої виручки від реалізації продукції з урахуванням інших операційних доходів.

Нормативний документ містить такий порядок розрахунку коефіцієнта рентабельності операційного продажу за грошовим потоком (X_4) з використанням форм фінансової звітності:

$$\tilde{O}_4 = \frac{\delta.3 \text{ д.070} - \text{д.130} - \text{д.140}}{\delta.2 \text{ д.035} (\text{д.3}) + \text{д.060} (\text{д.3})}$$

Коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_7) розраховується як відношення чистого грошового потоку від операційної діяльності (без урахування зміни в чистих оборотних активах та з урахуванням сплачених відсотків і податків на прибуток) до позичкового капіталу. Порядок розрахунку коефіцієнта оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_7) з використанням форм фінансової звітності представлено наступним чином:

$$\tilde{O}_7 = \frac{\delta.3 \text{ д.}070 - \text{д.}130 - \text{д.}140}{\delta.1 \text{ д.}480 (\text{д.}4) + \text{д.}620 (\text{д.}4)}$$

Отже, для розрахунку обох показників (X_4 та X_7), необхідно визначити суму чистого грошового потоку від операційної діяльності шляхом коригування прибутку (збитку) від операційної діяльності до зміни в чистих оборотних активах на суму сплачених відсотків та податку на прибуток.

Для здійснення розрахунку за даними звітності підприємств за 2010 рік необхідно відкоригувати суму чистого руху грошових коштів від операційної діяльності до надзвичайних подій, наведену в ф.3., ряд. 150 гр.3. на зміни оборотних активів, витрат і доходів майбутніх періодів та поточних зобов'язань згідно даних Ф.1 «Баланс» за відповідний період.

Зміни оборотних активів (ОА) розраховують наступним чином:

$$\Delta OA = \text{ф.1 гр.4 р. 100...140, 160, 170, 180, 200, 210, 250} - \text{ф. 1, гр.3 р.100...140, 160, 170, 180, 200, 210, 250}$$

Зміни витрат майбутніх періодів (ВМП) розраховують так:

$$\Delta ВМП = \text{ф.1 гр.4 ряд.270} - \text{ф.1 гр.3 ряд.270}$$

При коригуванні величини чистого руху грошових коштів від операційної діяльності до надзвичайних подій сума збільшення оборотних активів і витрат майбутніх періодів додається, а зменшення – віднімається. Коригування на суму поточних зобов'язань (ПЗ) та доходів майбутніх періодів (ДМП) (зменшення додається, збільшення – віднімається) відбувається в наступній послідовності:

$$\Delta ПЗ = \text{ф.1 гр.4 ряд.620} - \text{ф.1 гр.3 ряд.620}$$

$$\Delta ДМП = \text{ф.1 гр.4 ряд.630} - \text{ф.1 гр.3 ряд.630}$$

Загальний алгоритм розрахунку суми чистого руху грошових коштів від операційної діяльності ($ЧГП_{\text{опд}}$) матиме вигляд:

$$ЧГП_{\text{опд}} = \text{ф.3., ряд. 150 гр.3} \pm \Delta OA \pm \Delta ВМП \pm \Delta ПЗ \pm \Delta ДМП$$

Таким чином, з метою використання Порядку №247 як однієї з методик діагностики рівня фінансової безпеки підприємства необхідно розмежувати інтервальні значення для зон Z_2 та Z_3 , а також уточнити алгоритм розрахунку показників грошового потоку, зокрема, коефіцієнтів: рентабельності операційного продажу за грошовим потоком (X_4), рентабельності активів за вільним грошовим потоком (X_5) та оборотності позичкового капіталу за грошовим потоком (X_7) у відповідності до чинного з 2010 року формату Форми 3 фінансової звітності у відповідності із запропонованим вище алгоритмом. Врахування розробниками документу при його доопрацюванні викладених авторами статті пропозицій

щодо удосконалення методики є передумовою отримання ефективного інноваційного діагностичного продукту стосовно ідентифікації рівня фінансової безпеки підприємства.

Отже, фінансова стійкість суб'єктів підприємництва, будучи узагальнюючою характеристикою спроможності підприємств функціонувати в довгостроковому періоді незалежно від впливу негативних зовнішніх та внутрішніх факторів на основі зростання прибутковості за достатнього рівня платоспроможності та кредитоспроможності, є імперативом підтримання економічної та фінансової безпеки як самих підприємницьких структур, так і держави. При цьому під економічною безпекою підприємства слід розуміти комплексну характеристику його спроможності протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам, що визначається інноваційним, фінансовим, організаційно-правовим, виробничо-технічним, соціальним, інтелектуальним, інформаційним аспектами економічного розвитку.

Фінансова безпека суб'єктів підприємництва є однією з передумов його економічної безпеки, що передбачає збалансований стан його фінансів, спроможність протистояти внутрішнім і зовнішнім негативним чинникам, здатність забезпечити ефективне функціонування та економічне зростання.

Рівень економічної та фінансової безпеки підприємства визначається за результатами дослідження комплексу показників виробничо-господарської діяльності та фінансової стійкості. Серед критеріїв ефективності методик визначення рівня економічної безпеки суб'єктів підприємництва слід відзначити: викладення в них порядку проведення фінансової діагностики та діагностики виробничо-господарської діяльності, порядку розрахунку системи показників на основі чинних форм публічної звітності, а також відсутність обмежень щодо їх використання підприємствами окремих форм власності або видів діяльності.

Методичні Рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства в чинній редакції є ефективним діагностичним продуктом з ознаками інновацій при їх використанні в аналітичній практиці, оскільки вони містять: адаптовані до українських умов господарювання нормативні значення коефіцієнтів, алгоритм розрахунку показників на основі використання чинних форм фінансової звітності, послідовність проведення аналізу виробничо-господарської діяльності підприємства. Натомість для визначення рівня економічної безпеки підприємства в методиці бракує диференціації нормативних значень показників в залежності від виду економічної діяльності, сегментації рівнів фінансової стійкості, а також дослідження в динаміці сучасних показників фінансової діагностики, серед яких показники чистого грошового потоку, запасу фінансової міцності та ін. Удосконалення цього нормативного документу у напрямку розробки галузевих критеріальних значень

показників, впровадження багаторівневої класифікації рівнів фінансової стійкості та використання додатково показників, що використовуються в сучасній світовій практиці фінансового аналізу, є передумовою отримання ефективного діагностичного продукту з ознаками інновацій стосовно визначення рівня економічної безпеки підприємства.

Рівень фінансової безпеки доцільно визначати за допомогою методик фінансової діагностики підприємств. Інноваційною методикою фінансової діагностики суб'єктів підприємництва, в яких на офіційному рівні вперше в Україні було застосовано методологію багатофакторного дискримінантного аналізу та галузеву диференціацію Z-функцій та їх критеріальних значень, визначено Порядок проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій в редакції Наказу Міністерства фінансів України від 28.11.2009р. № 247. Розроблені пропозиції стосовно уточнення алгоритму розрахунку показників грошового потоку у відповідності до чинного формату Форми 3 та розмежування в Порядку №247 значень інтегрального показника для всіх п'яти зон інтерпретації фінансового стану бенефіціара є важливими напрямками удосконалення нормативно-правового документу. Врахування викладених рекомендацій при доопрацюванні офіційної методики оцінки бенефіціара робить можливим отримувати за результатами її використання об'єктивну аналітичну інформацію та своєчасно приймати й впроваджувати попереджуючі заходи з підтримання фінансової безпеки суб'єктів підприємництва.

Використання інноваційних діагностичних продуктів стосовно аналізу виробничо-господарської діяльності та оцінки фінансового стану є передумовою розробки своєчасних управлінських рішень та впровадження превентивних заходів менеджментом підприємств, і, як наслідок, забезпечення економічної та фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та держави в цілому.